

Recenzenci: prof. dr hab. Marian Cieślarczyk,
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
prof. dr hab. Jacek Pawłowski,
Akademia Obrony Narodowej w Warszawie

Komitet Wydawniczy:

Andrzej Baładynowicz, Andrzej Barczak, Tadeusz Boruta, Janusz Chruściel, Beata Gałek, Leszek Kania, Jarosław Stanisław Kardas, Rafał Kozak, Krzysztof Lewandowski, Violetta Machnicka (przewodnicząca), Robert Piątek, Janina Skrzyczyńska, Stanisław Socha, Andrzej Walendziak, Paweł Żarkowski

Zdjęcie na okładce: Pył wulkaniczny nad Europą

Źródło: REUTERS/HO; <http://wiadomości.gazeta.pl/wiadomości/51,114873,777731.html>
[Dostęp: 2012-10-10]

Żaden fragment tej publikacji nie może być reprodukowany, umieszczany w systemach przechowywania informacji lub przekazywany w jakiegokolwiek formie – elektronicznej, mechanicznej, fotokopii czy innych reprodukcji – bez zgody posiadacza praw autorskich.

© Copyright by Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach,
Siedlce 2013

ISBN 978-83-7051-720-5

Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach
08-110 Siedlce, ul. Bema 1, tel. 25 643 15 20
e-mail: wydawnictwo@uph.edu.pl
www.wydawnictwo.uph.edu.pl

Wyd. I. Format B-5.
Ark. wyd. 35,0. Ark. druk. 34,4.

Łamanie: Zofia Chudek (Wydawnictwo UPH)

Druk: EXPOL, Włocławek

Spis treści

PRZEDMOWA	15
-----------------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA PROLEGOMENA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

1. ISTOTA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO	19
1.1. Pojęcie bezpieczeństwa i płaszczyzny jego analizy	19
1.2. Bezpieczeństwo personalne - podsystem bezpieczeństwa narodowego	21
1.3. Bezpieczeństwo narodowe - system bezpieczeństwa	23
1.3.1. Podmiot bezpieczeństwa narodowego. Państwo i jego funkcje	23
1.3.2. Wartości konstytuujące bezpieczeństwo narodowe	27
1.3.3. Interesy i cele narodowe	28
1.3.4. Polityka państwa	29
1.3.5. Środki polityki	30
1.3.6. Dziedziny bezpieczeństwa narodowego	33
1.3.7. Zagadnienie pomiaru bezpieczeństwa narodowego	34
1.3.8. Bezpieczeństwo narodowe jako nauka	35
1.4. Bezpieczeństwo międzynarodowe - nadsystem bezpieczeństwa narodowego	39
1.4.1. Podstawowe teorie stosunków międzynarodowych	39
1.4.2. Stanowiska dotyczące radzenia sobie z poczuciem braku bezpieczeństwa	42
1.4.2.1. Stanowisko liberalne	42
1.4.2.2. Stanowisko realistyczne	43
1.4.3. System międzynarodowy	45
1.4.4. Zarządzanie kryzysowe w NATO	49
1.4.4.1. Uwagi ogólne	49
1.4.4.2. Operacje reagowania kryzysowego	50
1.4.4.3. Planowanie cywilne w NATO	51
1.4.4.4. Implementacja Systemu Reagowania Kryzysowego NATO	54
1.4.4.5. Wsparcie działań wojsk sojusznicznych na terytorium państwa-gospodarza	55
1.4.4.6. Zasady współdziałania centrów/systemów współpracy kryzysowej w ramach UE i NATO	57
1.5. Zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego	61
1.5.1. Zagrożenia globalne	61
1.5.1.1. Uwagi ogólne	61
1.5.1.2. Skażenie środowiska	62
1.5.1.3. Ubóstwo, wykluczenie społeczne i problem przeludnienia	63
1.5.1.4. Zagrożenia demograficzne	64
1.5.1.5. Zmiany klimatyczne	67
1.5.1.6. Zagrożenia asteroidami	68
1.5.1.7. Przestępczość zorganizowana	70
1.5.1.8. Terroryzm międzynarodowy	75
1.5.1.9. Wojna w cyberprzestrzeni (informatyczna)	80

2.2.8.	Centralne organy administracji podległe Sejmowi	162
2.2.8.1.	Państwowa Inspekcja Pracy (PIP)	162
2.2.8.2.	Główny Inspektor Ochrony Danych Osobowych	165
2.3.	Administracja rządowa	166
2.3.1.	Zagadnienia wstępne	166
2.3.2.	Rada Ministrów	167
2.3.3.	Prezes Rady Ministrów	170
2.3.4.	Ministrowie	173
2.3.5.	Wybrane organy pomocnicze Rady Ministrów	173
2.3.5.1.	Kolegium do spraw Służb Specjalnych	173
2.3.5.2.	Międzyresortowy Zespół do spraw Zagrożeń Terrorystycznych (MZ ds. ZT)	174
2.3.5.3.	Rada do spraw Uchodźców	176
2.4.	Ustrój terenowej administracji publicznej	177
2.4.1.	Administracja publiczna w województwie	177
2.4.1.1.	Podmioty wykonujące zadania administracji rządowej w województwie	177
2.4.1.2.	Organy administracji rządowej zespolonej	179
2.4.1.3.	Organy administracji rządowej niezespolonej	179
2.4.1.4.	Organy samorządu województwa	180
2.4.2.	Administracja publiczna w powiecie	181
2.4.3.	Administracja publiczna w gminie	182
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	183
3.	ZARZĄDZANIE BEZPIECZEŃSTWEM NARODOWYM	184
3.1.	Polityka i strategia bezpieczeństwa narodowego	184
3.2.	Metodologia opracowania strategii bezpieczeństwa narodowego	186
3.2.1.	Uwagi wstępne	186
3.2.2.	Cele strategii bezpieczeństwa narodowego	190
3.2.3.	Ogólna metoda tworzenia strategii bezpieczeństwa narodowego	191
3.3.	System zarządzania bezpieczeństwem narodowym	194
3.3.1.	Zasady i podsystem zarządzania	194
3.3.2.	Warunki skutecznego wdrażania strategii bezpieczeństwa narodowego	198
3.4.	Przywództwo strategiczne	199
3.4.1.	Istota przywództwa strategicznego	199
3.4.2.	Zadania przywództwa strategicznego	200
3.5.	SPBN - jako narzędzie weryfikacji polityki bezpieczeństwa	200
3.6.	Elementy zarządzania ryzykiem w sferze bezpieczeństwa narodowego	202
3.6.1.	Standard zarządzania ryzykiem ISO 31000:2009	202
3.6.2.	Zarządzanie ryzykiem w sferze bezpieczeństwa narodowego	204
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	206
4.	PODMIOTY WYKONAWCZE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO I ICH CHARAKTERYSTYKA	207
4.1.	Formacje uzbrojone	207
4.1.1.	Siły Zbrojne	207
4.1.2.	Policja	212
4.1.3.	Straż Graniczna	219
4.1.4.	Służba Celna	223
4.1.5.	Biuro Ochrony Rządu	225
4.1.6.	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	226

4.1.7.	Agencja Wywiadu	228
4.1.8.	Centralne Biuro Antykorupcyjne	229
4.1.9.	Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego	232
4.2.	Sily ratownicze	235
4.2.1.	Państwowa Straż Pożarna	235
4.2.2.	Inne jednostki ochrony przeciwpożarowej	239
4.2.3.	Pogotowie Ratunkowe	240
4.2.4.	Lotnicze Pogotowie Ratunkowe	241
4.2.5.	Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa	241
4.2.6.	Służba Ratownictwa Chemicznego	242
4.2.7.	Ratownictwo górnicze	244
4.2.8.	Obrona Cywilna	244
4.2.9.	Ratownictwo górskie	246
4.2.10.	Ratownictwo wodne	247
4.2.11.	Polski Czerwony Krzyż	248
4.3.	Inspekcje	249
4.3.1.	Główny Inspektor Informacji Finansowej	249
4.3.2.	Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej	250
4.3.3.	Państwowa Inspekcja Sanitarna	251
4.3.4.	Państwowa Inspekcja Weterynaryjna	252
4.3.5.	Inspekcja Ochrony Środowiska	253
4.3.6.	Inspekcja Handlowa	254
4.4.	Inne instytucje	255
4.4.1.	Państwowa Agencja Atomistyki	255
4.4.2.	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej	256
4.4.3.	Wyższy Urząd Górniczy	257
4.4.4.	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	259
4.4.5.	Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	259
4.4.6.	Państwowa służba hydrologiczno-meteorologiczna	261
	4.4.6.1. Organizacja i zadania	261
	4.4.6.2. Charakterystyka stanów hydrologicznego, meteorologicznego i hydrogeologicznego	262
4.4.7.	Straż gminna (miejska)	264
4.4.8.	Związek Harcerstwa Polskiego	265
4.4.9.	Pozarządowe organizacje humanitarne	266
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	267
5.	DOWODZENIE PODMIOTAMI WYKONAWCZYMI BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO	268
5.1.	Istota dowodzenia	268
5.2.	Podstawowe pojęcia dowodzenia	270
5.3.	Proces dowodzenia	274
	5.3.1. Funkcje i techniki operacyjne dowodzenia	274
	5.3.2. Fazy, etapy cyklu dowodzenia	275
	5.3.2.1. Ustalenie położenia	275
	5.3.2.2. Planowanie	277
	5.3.2.3. Organizowanie struktur zadaniowych i ich działań	279
	5.3.2.4. Kontrola przygotowania operacji	280
5.4.	Środki dowodzenia	281
5.5.	Operacje wojskowe	282
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	285

6. STANY NADZWYCZAJNE	286
6.1. Pojęcie stanu nadzwyczajnego	286
6.2. Stan klęski żywiołowej	289
6.2.1. Przepisy ogólne	289
6.2.2. Zasady działania organów władzy publicznej	289
6.2.3. Zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela	290
6.2.4. Przepisy karne	292
6.2.5. Procedura wprowadzenia stanu klęski żywiołowej	293
6.3. Stan wyjątkowy	294
6.3.1. Przepisy ogólne	294
6.3.2. Zasady działania organów władzy publicznej	294
6.3.3. Zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela	295
6.3.4. Przepisy karne	296
6.3.5. Procedura wprowadzenia stanu wyjątkowego	297
6.4. Stan wojenny	299
6.4.1. Przepisy ogólne	299
6.4.2. Zasady działania organów władzy publicznej	300
6.4.3. Zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela	301
6.4.4. Przepisy karne	303
6.4.5. Procedura wprowadzenia stanu wojennego	305
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	307

CZĘŚĆ DRUGA: ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE

7. SYSTEM ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO W POLSCE	311
7.1. Pojęcie i zadania zarządzania kryzysowego	311
7.1.1. Kluczowe kategorie zarządzania kryzysowego	311
7.1.2. Zadania zarządzania kryzysowego	315
7.2. Organizacja zarządzania kryzysowego	316
7.2.1. Uwagi ogólne	316
7.2.2. Organizacja zarządzania kryzysowego na szczeblu rządowym	318
7.2.3. Organizacja zarządzania kryzysowego na szczeblu wojewódzkim	322
7.2.4. Organizacja zarządzania kryzysowego na szczeblu powiatowym	325
7.2.5. Organizacja zarządzania kryzysowego na szczeblu gminnym	326
7.3. Struktura i treść planu zarządzania kryzysowego	327
7.4. Udział SZ RP w zarządzaniu kryzysowym	329
7.4.1. Zasady ogólne	329
7.4.2. Tryb uruchamiania SZ RP do wsparcia działań w sytuacji kryzysowej	331
7.5. Obieg informacji w systemie zarządzania kryzysowego	333
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	335
8. SYSTEMY RATOWNICZE I RATOWNICTWO	336
8.1. Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy	336
8.1.1. Uwagi wstępne	336
8.1.2. Organizacja systemu	337
8.1.3. Organizacja systemu powiadamiania ratunkowego	341
8.1.4. Dziedziny ratownictwa	344
8.1.4.1. Walka z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi	344
8.1.4.2. Ratownictwo techniczne	346
8.1.4.3. Ratownictwo chemiczne i ekologiczne	347
8.1.4.4. Ratownictwo medyczne	348

8.1.5. Kierowanie działaniem ratowniczym	349
8.1.6. Dokumentacja działań ratowniczych i dokumentacja funkcjonowania systemu	352
8.2. Państwowe Ratownictwo Medyczne	353
8.2.1. Organizacja ratownictwa medycznego	353
8.2.2. Planowanie działań	354
8.2.3. Prowadzenie medycznych czynności ratowniczych	356
8.3. System Ratownictwa PCK	357
8.4. System Bezpieczeństwa Jądrowego i Ochrony Radiologicznej - dozór jądrowy	359
8.4.1. Uwagi wstępne	359
8.4.2. System monitoringu radiacyjnego	360
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	362
9. SYSTEM ANTYTERRORYSTYCZNY W POLSCE	363
9.1. Koncepcja systemu	363
9.2. Procedury reagowania na atak terrorystyczny i usuwanie jego skutków	372
9.3. Rola i znaczenie mediów w walce z terroryzmem	373
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	374
10. PROCEDURY REAGOWANIA KRYZYSOWEGO	375
10.1. Poziomy zagrożenia i procedury reagowania na nie	375
10.2. Monitorowanie zagrożeń, ostrzeganie i alarmowanie	377
10.3. Kolejność czynności organów zarządzania kryzysowego podczas klęski żywiołowej	380
10.4. Przyjęcie zgłoszenia o zdarzeniu (zagrożeniu)	381
10.5. Rozpoznanie zagrożenia, ocena sytuacji i prognozowanie jej rozwoju	383
10.6. Formułowanie i rozpowszechnianie komunikatów dla ludności	384
10.6.1. Ogólne zasady komunikacji w sytuacji kryzysowej	384
10.6.2. Proces komunikowania w sytuacji kryzysowej	385
10.7. Wypracowanie decyzji do działań	387
10.8. Postawienie zadań i organizacja współdziałania	388
10.9. Organizacja zabezpieczenia logistycznego działań	390
10.10. Prowadzenie działań ratowniczych	391
10.10.1. Medyczne działania ratownicze	391
10.10.2. Ratownictwo techniczne, chemiczne i ekologiczne	392
10.11. Ewakuacja z zagrożonego miejsca (terenu)	393
10.12. Organizacja pomocy poszkodowanym	396
10.13. Przedsięwzięcia realizowane po zakończeniu działań ratowniczych	398
10.14. Zasady oraz tryb ustalania, oceniania i dokumentowania szkód	399
10.14.1. Podstawy prawne	399
10.14.2. Formy pomocy i tryb ustalania oraz dokumentowania szkód	400
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	403
11. RYZYKO W ZARZĄDZANIU KRYZYSOWYM	404
11.1. Pojęcie i poziomy ryzyka w zarządzaniu kryzysowym	404
11.2. Ocena ryzyka w zarządzaniu kryzysowym	405
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	409
12. ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE W WARUNKACH NARUSZANIA BEZPIECZEŃSTWA I ZAKŁÓCANIA PORZĄDKU PUBLICZNEGO	410
12.1. Charakterystyka zagrożenia	410

12.2.	Impreza masowa i impreza masowa podwyższonego ryzyka	411
12.2.1.	Podstawowe terminy	411
12.2.2.	Procedury organizacyjne	413
12.2.2.1.	Wydawanie zezwolenia	413
12.2.2.2.	Odpowiedzialność i obowiązki organizatora	414
12.2.2.3.	Zasady gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących bezpieczeństwa imprezy masowej	416
12.2.2.4.	Uprawnienia i obowiązki służb porządkowych i informacyjnych	417
12.2.2.5.	Kontrola bezpieczeństwa imprezy masowej	419
12.2.2.6.	Odpowiedzialność organizatora za szkody	419
12.2.2.7.	Przepisy karne	420
12.3.	Działania Policji w warunkach naruszania bezpieczeństwa i zakłócania porządku publicznego	421
12.3.1.	Zadania Policji	421
12.3.2.	Formy organizacyjne działań Policji	422
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	424
13.	PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE OPERACJI PORZĄDKOWEJ	425
13.1.	Cechy operacji porządkowej	425
13.2.	Planowanie operacji	426
13.3.	Organizowanie operacji i kontrola przygotowania sił do działania	429
13.4.	Prowadzenie operacji policyjnej	431
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	434
14.	ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE PODCZAS POŻARU	435
14.1.	Procedura zarządzania kryzysowego podczas pożaru budynków mieszkalnych	435
14.2.	Podjęcie decyzji o prowadzeniu działań ratowniczych	437
14.3.	Prowadzenie działań ratowniczych	442
14.3.1.	Gaszenie pożaru	442
14.3.2.	Ewakuacja ludzi, zwierząt i mienia z miejsca zagrożenia	444
14.3.3.	Ratownictwo medyczne, techniczne, chemiczne i ekologiczne	446
14.4.	Wsparcie działań ratowniczych	446
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	448
15.	ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE PODCZAS POWODZI	449
15.1.	Procedura zarządzania kryzysowego podczas powodzi	449
15.2.	Przygotowanie do walki z powodzią	451
15.3.	Walka z powodzią	452
15.3.1.	Wypracowanie decyzji do działań interwencyjnych	452
15.3.2.	Prowadzenie działań ratowniczych	454
15.3.2.1.	Ewakuacja	454
15.3.2.2.	Ratownictwo medyczne	456
15.3.2.3.	Ratownictwo techniczne, chemiczne i ekologiczne	458
15.3.3.	Wsparcie działań ratowniczych	459
15.3.3.1.	Organizacja niezbędnych form pomocy dla ludności	459
15.3.3.2.	Bezpieczeństwo i porządek publiczny	460
15.4.	Odbudowa – przywracanie stanu normalnego	461
15.4.1.	Ocenianie strat i szkód oraz opracowanie planu ich usuwania	461
15.4.2.	Przywracanie pożądanego stanu infrastruktury	461
	Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	462

16. ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE PODCZAS ZAGROŻENIA SUBSTANCJAMI I PREPARATAMI NIEBEZPIECZNYMI	463
16.1. Uwagi wstępne	463
16.2. Główne elementy systemu przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym	464
16.3. Procedura zarządzania kryzysowego podczas poważnej awarii	466
16.4. Organizowanie i prowadzenie działań ratowniczych	468
16.4.1. Podział rejonu akcji ratowniczej na strefy działania	468
16.4.2. Odkazanie terenu	469
16.4.3. Wsparcie działań ratowniczych	470
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	471
17. ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE PODCZAS KATASTROFY BUDOWLANEJ	472
17.1. Uwagi wstępne	472
17.2. Procedura zarządzania kryzysowego podczas katastrofy budowlanej	473
17.3. Organizowanie i prowadzenie działań ratowniczych	476
17.3.1. Uwagi wstępne	476
17.3.2. Odszukiwanie i uwalnianie zasypanych osób	477
17.3.3. Ratownictwo medyczne	479
17.3.4. Ratownictwo techniczne, chemiczne i ekologiczne	479
17.4. Wsparcie działań ratowniczych	480
17.5. Odbudowa - przewracanie stanu normalnego	483
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	484
18. ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE W SYTUACJI ZAGROŻENIA I ATAKU TERRORYSTYCZNEGO	485
18.1. Uwagi wstępne	485
18.2. Procedura zarządzania kryzysowego w sytuacji zagrożenia i ataku terrorystycznego	489
18.3. Zarządzanie kryzysowe w wypadku podłożenia materiału wybuchowego w miejscu publicznym	490
18.4. Zarządzanie kryzysowe po ataku terrorystycznym z użyciem środka chemicznego	492
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	496
19. ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE PODCZAS AWARII SYSTEMU ENERGETYCZNEGO MIASTA	497
19.1. Zakres i stopień uzależnienia od dostaw energii elektrycznej gospodarstw domowych i systemów technicznych miasta	497
19.2. Bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej	499
19.3. Charakterystyka podatności systemów energetycznych na zakłócenia dostaw energii elektrycznej i ich skutki	501
19.4. Procedura zarządzania kryzysowego w sytuacji przerwy w dostawie energii elektrycznej	504
Pytania (zadania) kontrolne i do dyskusji	507
ZAKOŃCZENIE	508
BIBLIOGRAFIA	509
A. Pozycje zwarte	509
B. Artykuły	513

C. Źródła internetowe	513
D. Akty prawne	518

INDEKS SKRÓTÓW	527
-----------------------------	------------

INDEKS RZECZOWY	531
------------------------------	------------

WYKAZ ILUSTRACJI

A. Tabele	545
B. Rysunki	547
C. Wykresy	549
D. Zdjęcia	549
E. Mapki	549